

Iskanje praktičnih pravil ravnanja pri trajnostnem ekološko-ekonomskem gospodarjenju z gozdom

Finding Practical Rules in Sustainable Economic and Ecological Forest Management

Boštjan KOŠIR*

Izvieček:

Košir, B.: Iskanje praktičnih pravil ravnanja pri trajnostnem ekološko-ekonomskem gospodarjenju z gozdom. Gozdarski vestnik, št. 10/1998. V slovenščini, cit. lit. 14.

Prispevek obravnava vlogo gozdne tehnike pri dobrem gospodarjenju z gozdom. Poudarja pomen ukrepov, ki v največji meri varujejo okolje in so hkrati uresničljivi in gospodarni. Avtor ugotavlja, da imamo v Sloveniji veliko zapisanih pravil, ki so povečini nepovezana in nepopolna ter zastarela. Predlaga sestavljanje celovitih pravil oz. smeric dobrega dela v gozdovih s področja gojenja in varstva gozdov, gradnje in vzdrževanja gozdnih cest ter pridobivanja lesa.

Ključne besede: kakovost dela, gozdna tehnika, gozdni red.

Abstract:

Košir, B.: Finding Practical Rules in Sustainable Economic and Ecological Forest Management. Gozdarski vestnik, No. 10/1998. In Slovene, lit. quot. 14.

This article treats the role of techniques in forestry used for good forest management. It stresses the role of set regulations and measures which safeguard the environment to the utmost extent, and can be realised in an economic way. The author establishes that there are a large number of stipulated regulations in Slovenia, however, he argues that they are mostly unconnected, incomplete, and outdated. He suggests that an integral set of regulations or directives for good forest management in the area of forest cultivation, forest protection, the construction and maintenance of forest roads, as well as wood extraction be introduced.

Key words: quality of work, forest technique, forest regulations.

1 UVOD

1 INTRODUCTION

Kaj je dobro delo, dobro ravnanje z gozdom? Ali se nanaša odgovor le na enega ali na vse vidike gozdarske stroke? Kateri vidik je najvažnejši: in katera pravila je potrebno spoštovati, da bi dobili oceno "odlično" potem, ko smo delo opravili? Ali zadošča, da izpolnimo norme, ki jih določa zakon o gozdovih in pravilnik o gozdnem redu? S kakšnimi tehničnimi ukrepi je te norme sploh mogoče izpolniti in ali ima zvesto izpolnjevanje predpisanih norm v vseh primerih tudi resničen smisel? Ali morda ne znamo s tehničnimi ukrepi preprečiti marsikaterih nevarnosti za stabilnost gozda, ki jih doslej normativno nismo obravnavali? Ali znamo vse odgovore argumentirati tudi pred lastnikom gozda, ki ni obremenjen s spoštovanjem avtoritet in ima svoje lastno prepričanje in izkušnje?

Odgovori na ta vprašanja so zelo različni, saj so v Sloveniji norme dobrega obnašanja zelo pomanjkljivo in ohlapno, včasih pa tudi preveč togo določene. Vsekakor nimamo zapisanih pravil, ki bi na enem mestu obravnavala vse tehnične vidike gospodarjenja z gozdovi in bi bila ažurna glede na dosežke znanosti in praktičnih izkušenj. Nič čudnega ni, če mnogi mislijo, da bi lastniki gozdov s svojo motivacijo po intuitivno izkustveni poti bolje gospodarili od strokovnjakov, ki so veliko let prebili v šolskih klopeh, vendar se pri praktičnih odločitvah ne izkažejo.

Namen prispevka je razširiti pomen dobrega dela v gozdu ter vzpodbuditi izboljšave kakovosti dela pri nas z razmislekom o tehničnih, ekoloških, orga-

* Doc. dr. B. K. dipl. inž. gozd. BF Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot št. 1000 Ljubljana, SLO

nizacijskih in ekonomskih ukrepih. Odkrito želimo razpravljati o težnjah v razvitem svetu in pri nas ter premisliti o učinkih togih norm gozdnega reda pri nas. V prispevku bomo pomen dobrega dela razširili, vendar bo težišče predvsem pri tistih delih, ki jih morajo opravljati gozdni delavci v objektiviziranih in normiranih postopkih pri pridobivanju lesa. Ta dela so določena v Pravilniku o izvajanju sečnje, ravnanju s sečnimi ostanki, spravi in zlaganju gozdnih lesnih sortimentov (Ur. l. RS 1994 št. 55). Teh del je po količini in s tem tudi po stroškovni plati največ, zato lahko pričakujemo, da bi dodajanje novih ali opuščanje dosedanjih opravil imelo znatne ekološke in ekonomske posledice. Iz izključno tehničnega vidika bi lahko pogojno trdili, da je mogoče opraviti katerokoli delo v gozdu, vprašanje pa je racionalnost, ki ima, upoštevajoč tudi spremljivost narave in tveganje, zelo veliko dimenzij. Vzpodbuditi želimo razpravo o vsebini obstoječih določil, saj se stvari lahko spremenjajo le z argumenti. Pogledali bomo - le na nekaj primerih, saj bi popolnejša študija terjala zelo veliko časa - kakšen je pristop ponekod v tujini.

2 VLOGA TEHNIKE V GOZDARSTVU

2 ROLE OF TECHNIQUE IN FORESTRY

Gozdarstvo je del biotehniških ved in naziv, ki ga daje visokošolski študij, je inženir oz. diplomirani inženir gozdarstva. Veda razpolaga z mnogimi tehniškimi znanji, ki so zajeta deloma v strokovni literaturi, deloma pa se prenašajo s prakso iz generacije v generacijo in se s potrebami ter izkušnjami spreminjajo. Tehnična znanja so v gozdarstvu potrebna zato, da nam omogočajo praktično delo v gozdovih in s tem doseganje zastavljenih ciljev. Med ta znanja štejemo zlasti dela pri pridobivanju lesa, gojenju in varstvu gozdov ter pri gradnji in vzdrževanju gozdnih prometnic. Glede na to, da je zelo pomembna povezava med načrtovanjem in izvedbo, pri kateri nastopi tehnika, je obstoječa organiziranost, kjer sta ti dve funkciji nepovezani in ločeni, zelo ranljiva. Zato je še toliko pomembnejše, da se načrtovalci zavedajo možnosti tehnike v gozdarstvu in se z njo spoznavajo, čeprav jim je zakonodajalec zelo otežil, da bi jo tudi suvereno obvladali.

Načrtovalci morajo upoštevati - in to je pomembna značilnost dela v gozdarstvu - da se skoraj vsi gozdarski procesi odvijajo v naravnem, ranljivem okolju. Ohranjanje tega okolja je v nacionalnem interesu vseh prebivalcev, saj omogoča obstoj mnogih občutljivih in obnovljivih virov, ki so bistveni za preživetje (npr. vodni viri). Tehnika mora biti takšna, da vse te vire ohranja v največji možni meri oz. da so motnje kar najmanjše in čim kratkotrajnejše, vendar mora pri tem dosegati svoje cilje z ustrežno dolgoročno ekonomiko. Uporaba katerekoli tehnike v gozdarstvu ima več vidikov. Na tem mestu naj naštejemo le nekatere:

- tehniško-tehnološki vidik, ki pokaže, kako in s čim je nekaj mogoče narediti;
- ekonomski vidik, ki pokaže gospodarnost nekega dela;
- socialni vidik, ki opredeljuje vlogo človeka, kot tudi varstveni vidik, ki poudarja različne varstvene ukrepe za zmanjševanje nevarnosti pri delu in obremenitev delavca, njegovo usposobljenost itd;
- ekološki vidik, ki pokaže vpliv tehnike in učinkov nekega dela na okolje ter določa omejitve ter preventivne in sanacijske ukrepe za zmanjšanje nezaželenih vplivov.

Vidiki so med seboj povezani in ni mogoče trditi, kateri je v globalnih razmerah važnejši.

Komu pravzaprav služi tehnika v gozdarstvu? Ali je kakovost dela v gozdovih sama sebi namen, kot neka tradicionalna vrednota ali pa gre za

Slika 1: Gozdne ceste na ekstremnih naklonih - ekstremne obremenitve okolja

Figure 1: Forest road on extreme slopes - extreme impact on environment

konkretna pričakovanja posameznih družbenih skupin, ki se zanimajo za rezultate gospodarjenja z gozdovi, četudi niso ekonomsko neposredno odvisne od posameznega ukrepa? Po definiciji tehnika zajema tehnična sredstva in z njimi povezane tehnologije ter zbir znanja o uporabi sredstev pri doseganju ciljev, ki so praviloma materialni proizvodi - izdelki ali storitve. V tem klasičnem opisu tehnike ni govora o omejitvah ali o vplivu tehnike na okolje in na človeka. Odgovor moramo iskati pri interesih uporabnikov izdelkov in storitev. Če so nam znane njihove zahteve in pričakovanja, bomo lahko odgovorili na gornje vprašanje. Za kakovost del v gozdovih so zainteresirani javna gozdarska služba, koncesionarji, raziskovalne in pedagoške organizacije, okoljevarstvene organizacije, vodno gospodarstvo, prebivalstvo na hudourniško ogroženih območjih, lovške organizacije, turistične organizacije, lesna industrija in drugi predelovalci lesa, odkupovalci gozdnih plodov in gob ter drugih postranskih proizvodov, kmečko prebivalstvo ter drugi lastniki gozdov kot tudi najširša javnost. Pri tem se med seboj razlikujejo predvsem v pogledih na to, kaj je minimalna raven kakovosti ter v toleranci pri napakah pri izvajanju del. Naštete vidike vsaka od skupin razume drugače - glede na primarni interes do gospodarjenja z gozdom.

3 PRAVILA ZA IZVAJANJE NEPOSREDNIH DEL V SLOVENIJI 3 REGULATIONS FOR PERFORMING WORKS IN SLOVENIA

Tehnika razpolaga z množico načinov, kako opraviti dela, ki se razlikujejo med seboj po ekonomičnosti ter posledicah v okolju. Izvajanje del mora zato imeti določila, ki opredeljujejo minimalno kakovostno raven zaradi doseganja vseh ciljev gospodarjenja z gozdovi. Pravila so lahko obvezna in neobvezna v obliki priporočil. Največ obveznih pravil, ki se nanašajo na urejenost posameznega sečišča, je zajetih v Pravilniku o izvajanju sečnje, ravnanju s sečnimi ostanki, spravilu in zlaganju gozdnih lesnih sortimentov (1994), po katerem bi morali gozdarji javne gozdarske službe pregledati vsako delovišče v Sloveniji, kar pa je v praksi nemogoče.

Smo država v prehodnem obdobju, z nastajajočo zakonodajo in vrednotami, ki se spreminjajo. S tem lahko razložimo, da še vedno nimamo vseh podzakonskih aktov, ki so lahko edina osnova za prilagajanje dosedanjih in za določanje novih usmeritev dobrega dela v gozdovih. Zbirka predpisov, ki zadevajo gozdarstvo, bi morala biti osnova za sistematično prilagajanje konkretnih navodil za delo in ukrepanje. Večina pravil, ki jih uporabljamo pri nas, je razmeroma stara in potrebna preverjanja ter posodobitve, predvsem pa bi morala biti dostopna vsem, ki jih zavezuje zakon o gozdovih.

V nekaterih zapisanih pravilih, po katerih se ravna tehnika v gozdarstvu, je ekološki vidik izvajanja del (KOŠIR 1992) še posebej poudarjen, v nekaterih pravilih pa ga skoraj ni, ker so namenjena izključno tehničnim in ekonomskim rešitvam. Tehnično-tehnološki vidik je po svoje specifičen za vsako posamezno vrsto delovnega sredstva in je zajet v različnih navodilih za uporabo določenih strojev in orodja oz. navodilih za opravljanje dela. Pri spravilu lesa z žičnicami je ta vidik zajet v Navodilih za montažo in demontažo žičnih žerjavov, ki pa je zastarel in obstaja le še kot spomin na nekdanji bolj urejeno stroko. Sem bi lahko uvrstili tudi Smernice za projektiranje gozdnih cest (1982), ki so prav tako zastarela in premalo upoštevajo ekološke vidike gradnje in vzdrževanja cest. Normativni del je zajet v Normativih za izvajanje varstvenih in gojitvenih del ter v Normativih za pridobivanje lesa, ki je še vedno predmet razprave. Ekonomski vidik je dovolj dobro zajet v navodilih za kalkuliranje stroškov gozdnih del. Varstveni vidik je zajet v

številnih navodilih za varno delo v gozdarstvu, čeprav so mnoga že pošla ali so zastarela in bi potrebovala obnove. Sem uvrščamo še Pravilnik o varnem delu v gozdarstvu in podobne dokumente.

Posledice opravljanja del v gozdovih lahko prizadenejo lastnika gozda oz. koncesionarja pa tudi vso skupnost. Kakovost izvajanja gozdnih del lahko presojava predvsem po tem, kakšne posledice oz. motnje smo pustili v gozdnem okolju po končanih delih. Za presojo tega lahko odmislimo vse razen ekološkega vidika in presojava samo po teh kriterijih. To seveda ne pomeni, da pri predpisovanju preventivnih ukrepov ne razmišljamo o ekonomiki teh del, temveč le, da na koncu presojava le materialne (poškodbe, porušena stabilnost sestoja) in nematerialne (spremenjen estetski videz) posledice našega dela. Ekološki vidik je vsaj deloma zajet v Pravilniku o izvajanju sečnje, ravnanju s sečnimi ostanki, spravi in zlaganju gozdnih lesnih sortimentov, vendar to še zdaleč ni dovolj, saj zelo mlahavo opredeljuje preventivne ukrepe za preprečevanje poškodb tal in drevja in ne daje meril in konkretnih napotkov za delo. Ta pravilnik, ki je pri ocenjevanju kakovosti izvajanja del najvažnejši, pa vendar določa nekatere pomembne vidike urejenosti delovišča in predpisuje hkrati preventivne ukrepe pred biotskimi škodljivci. Njegova največja odlika je, da obvezuje javno gozdarsko službo, izvajalce del in s tem tudi lastnike, če dela opravljajo sami. Tako daje možnost gozdarski inšpekciji, da lahko reagira pri najhujših kršitvah.

Večina opisanih navodil ni dostopna širšemu krogu uporabnikov. Nekateri raziskave kažejo, da celo v uradnem listu objavljeni predpisi niso znani lastnikom gozdov (ČRNIČ 1998), in kot kaže praksa, celo poklicnim izvajalcem.

V Sloveniji razpolagamo z napisanimi in nenapisanimi pravili dobrega ravnanja z gozdom, vendar doslej vsega tega znanja nismo uspeli združiti v enotnih pravilih, ki bi bila smernica tudi vse številnejšim nestrokovnjakom za dela v gozdovih. Zglede za takšna navodila lahko najdemo drugod po svetu. Predstavljajo zbirko praktičnih navodil in zahtev, včasih le usmeritev, ki določajo meje dobrega gospodarjenja. FAO je npr. ponudil modelni kodeks izvajanja del pri pridobivanju lesa, v Kanadi in ZDA obstajajo pravila dobrega gospodarjenja (BMP - Best Management Practice), pa tudi drugod razpolaga stroka z enotnimi pravili, ki se iz leta v leto dopolnjujejo in predstavljajo referenčno raven, ki opisuje sposobnosti današnje tehnike prilagajanju okolju ter raven današnjega znanja. Ta pravila so nenehno pod drobnogledom raziskovalcev, ki preverjajo njihovo učinkovitost ter iščejo dodatne, učinkovitejše možnosti varovanja okolja. Značilnost teh pravil je njihovo dinamično spreminjanje, kadar pride do novih spoznanj, in ne togost ter zastarelost, kar bi lahko trdili za naša. Takšna pravila so izkaznica stroke pred lastniki gozdov in povečujejo njen ugled v javnosti. Omogočajo tudi kritične poglede vseh, ki jih pravila zadevajo in to je tudi ena od njihovih pomembnih vlog.

4 ZBIRKE PRAVIL DOBREGA DELA V GOZDOVIH

4 COLLECTION OF BEST MANAGEMENT PRACTISE RULES IN FORESTRY

Težnja po zapisanih pravilih, ki bi določala tehnično in ekološko dimenzijo del v gozdovih, pri čemer bi bila v tehnični združena tudi varstveni in gospodarski vidik, je najstarejša v Srednji Evropi, ki je zibelka klasičnega gozdarskega znanja. Že v učbenikih iz prejšnjega stoletja najdemo elemente navodil, ki so ostali do danes skoraj nespremenjeni. V deželah novega sveta

so takšna pravila nastajala v sedemdesetih letih in so danes dobila velike razsežnosti. V ZDA je npr. pravila (Best Management Practice Rules) države Idaho v sedemdesetih letih sprejel osemčlanski komite za gozdarstvo (člani izmed lastnikov gozdov, izvajalskih podjetij, hidrologov in osveščanih posameznikov). Komite je tesno sodeloval s številnimi organizacijami s področja varstva naravne dediščine in varovanja okolja, gozdarsko javno službo, združenja kmetov, lastnikov gozdov in strokovnjakov s področja gospodarjenja z naravnimi viri. Pravila odtlej letno preverjajo in po potrebi dopolnjujejo. V zvezi s tem preverjanjem je samo v tej državi več sto raziskovalnih poročil, ki presojajo učinke posameznega določila in predlagajo ekološko in ekonomsko ustrežnejše rešitve. Podobno velja za pravila države Wisconsin, Minnesota in druge. Da bi učinke boljšega gospodarjenja preverili v praksi, ponekod že dolgo poznajo učne ali modelne gozdove.

Pravila, ki so zanimiva za nas, so zajeta v poglavjih o sečnji in spravilu lesa ter gradnji in vzdrževanju gozdnih cest. Tu je nad sto oštevilčenih in povečini zelo konkretnih navodil. Podpoglavja se nanašajo na ohranitev naravnih tal, položaj začasnih skladišč, vlak in požarnih presek, odvodnjavanje, obravnavajo različni odpadni material, zaščito vodotokov, ohranjanje naravnih rastišč ter načrtovanje, gradnjo in vzdrževanje gozdnih cest. Nekatera navodila so še širša in zahtevajo od izvajalcev podrobno načrtovanje vseh del (DYKSTRA / HEINRICH 1995, HOLADAY 1995, Forest Practices Code of British Columbia - Logging Plan Guidebook 1995).

Modelni kodeks FAO prav tako pokriva vsa področja gozdne tehnike in se ne nanaša le na negovalna dela, snovanje sestojev in podobno. Izhaja iz podmene, da je gozd večnamenski in je predmet varovanja. Obravnava pravila načrtovanja, gradnje in vzdrževanja gozdnih cest, sečnjo in spravilo lesa, delo na pomožnih skladiščih v gozdu, prevoz lesa, načrtovanje sečenj ter problem delovne sile v gozdarstvu. Mnoga določila med obema zbirkama pravil so si zelo podobna, zato jih bomo obravnavali skupno, ne glede na to, kje so nastala.

Bistveno za našete primere je, da na državni ravni v skladu z zakonodajo:

- na enem mestu obravnavajo konkretne ukrepe v gozdovih, pogosto v variantah;
- obravnavajo gozdarstvo kot celoto v okviru treh osnovnih procesov;
- so kratka in jedrnata, pri čemer je vsako določilo podprto s strokovnimi argumenti oz. rezultati raziskav;
- poskušajo biti ažurna in se zato postopoma dopolnjujejo v skladu z novimi spoznanji;
- poskušajo biti v največji možni meri uporabna in razumljiva za vsakogar;
- najbistvenejša določila iz teh navodil prehajajo v različna navodila za delo, priročnike in kodekse, ki naj bi bili dostopni vsem poklicnim in drugim izvajalcem del v gozdovih;
- pomembna komponenta je njihova izvedljivost, zato so rezultat sodelovanja različnih ved ter številnih zainteresiranih strank.

Pravila dobrega ravnanja bi se morala dotakniti vseh konkretnih ravnanj v gozdu, ne glede na cilj nekega ukrepa. Za primer vzemimo določilo, po katerem je potrebno odstraniti ostanke tehnologije pridobivanja lesa - enako določilo mora veljati tudi za tehnologijo pri gojenju gozdov - npr. redčenju letvenjakov in tanjših drogovnjakov, kjer uporabljamo motorno žago, ali pa pri obžetvi in negi mladja, kjer lahko uporabljamo motorno koso. Takšnih

primerov je zelo veliko, čeprav bodo očitno prevladovala določila, ki bodo uravnala postopke pridobivanja lesa.

Ko je drevo izbrano za posek, je njegova usoda zapečatenata. Od tega trenutka dalje postane evidentirani predmet dela, material, ki ga obdelujemo, spreminjamo in premikamo, skratka, postane del organizirane proizvodnje. O drevesu vemo vse, kar je pomembno zaradi tehnoloških in ekonomskih odločitev. Njegovo nadaljnjo pot spremljamo na raznih obrazcih, podatki o njem se pojavijo v kompliciranih informacijskih sistemih in nazadnje pridejo v arhive, kjer so predmet še mnogih kasnejših analiz.

Z izborom drevesa za posek pa nikakor ni določena usoda okoliških dreves in okolja, v katerem je drevo raslo do sečne zrelosti oz. naše odločitve, da ga posekamo. Idealno bi bilo, če bi uspeli odstraniti izbrano drevo brez vsakega sledu in s čim manjšimi stroški. Takšne tehnologije zdaj še ni. Izbor tehnologije pridobivanja lesa, ki je na prvem mestu v pravilih dobrega ravnanja, je pomemben zato, ker s posledicami, ki jih različne tehnologije puščajo v gozdu, lahko merimo prilagojenost tehnologij naravnemu okolju. Čeprav so merila za takšne ocene skrajno ohlapna, so ekstremi vsem prepoznavni. Zahteve stroke, lastnikov gozdov in javnosti se bodo glede tega vprašanja pogosto križala z možnostmi, vendar bodo v prihodnje le še ostrejša.

Preden opišemo konkretnije postopke, je potrebno zahtevati takšen izbor tehnologije oz. metode dela, kot tudi oblike spravila lesa, ki bo prilagojena razmeram na delovišču - naklonu terena in talnim razmeram, da bodo poškodbe tal ter erozija čim manjše. Na geološko nestabilnih tleh, na tleh, občutljivih za zbijanje ter na povirjih naj ne bi svetovali traktorskega spravila lesa - tudi goseničnih traktorjev ne. Priporočimo lahko tudi največji naklon terena, do katerega naj bi uporabljali traktorje v določenih razmerah. Takšno določilo ima pomembne ekonomske posledice. Ta mejni naklon je odvisen tudi od sistema traktorskih vlak in je povezan z določilom o največjem podolžnem naklonu traktorskih vlak. Oba naklona sta povezana zato, ker pri danem naklonu terena in horizontalni razdalji med deloviščem in gozdno cesto z naklonom traktorske vlake določamo razdaljo spravila lesa - pri majhnih naklonih vlak bo razdalja spravila lesa pač večja. Če npr. zapišemo, da je naklon traktorske vlake na stabilnih terenih lahko do 30 %, smo s tem - preko ekonomskega računa - posredno določili tudi naklon terena, ki v takšnem primeru ne bi bil prav majhen. Če pa je priporočljiv naklon traktorske vlake na občutljivih terenih okoli 15 %, bi posredno določen največji naklon terena zagotovo ne presegal 40 %. Katere mejne naklone bi izbrali kot priporočljive, je odvisno - zato pišemo pravila - predvsem od ocene, do katerih naklonov terena so poškodbe zaradi gradnje vlak in kasnejšega spravila lesa še v sprejemljivih mejah motenj.

S tem je povezano tudi vprašanje o določilih glede gradnje traktorskih vlak. Nekdanja gozdarska praksa je imela izdelane smernice, ki so bile plod izkušenj in tedanje ekološke osveščenosti. Za vse izvajalce gozdne proizvodnje je danes nujno določiti nekaj minimalnih priporočil ter postaviti zahteve, po katerih se bodo ravnali tudi gozdarji javne gozdarske službe, ki odobravajo gradnjo vlak. Pri vlakah bi tako morali določiti še ciljno minimalno širino in gostoto glede na sestojne in terenske razmere.

Posebnih določil, ki bi urejala mesto, videz in uporabo začasnih skladišč, nimamo. Skladišča lesa v gozdu bi morala biti le na stabilnih odsekih cest in ne blizu vodotokov, saj je velika nevarnost odnašanja zemlje in sečnih ostankov v vodne vire. Enako velja tudi za položaj vlak, ki jih ne bi smeli

Slika 2: Gozdna vlaka na občutljivi podlagi - pretnja progresivne erozije
Figure 2: Skidroad on sensitive bedrock - threat of progressive erosion

graditi na občutljivih tleh. Za obstoječe vlake in skladišča bi moralo veljati, da jih dober gospodar stabilizira s setvijo ali kako drugače.

Pri vsakem nasilnem spreminjanju uravnoteženega gozdnega ekosistema povečamo nevarnost erozije, ki ima lokalne posledice zaradi odnašanja tal ter daljnosežne posledice, če se odnešeni material znajde v vodotokih. Uporaba primerne drenaže in urejanja odtekanja vode je zato zelo pomembna, tudi če se v vsem spoštujejo načela glede polaganja in gradnje gozdnih vlak. Posebej bi veljalo poudariti, da je po določenem času (npr. eno leto), ko so bili opravljeni vsi preventivni in sanacijski ukrepi, potrebno preveriti njihovo učinkovitost.

Poseben problem so tudi sečni ostanki, ki jih pri nas obravnavamo v posebnem pravilniku, vendar premalo diferencirano glede na veliko pestrost naravnih rastišč. Pri tem morda manjka določilo, da se sečnih ostankov ne sme zlagati znotraj ravni najvišje vode, ki jih lahko ob večjih nalivih odnese s seboj. Glede varovanja vodotokov z vidika erozije je še več določil, ki bi jih morali premisliti: npr. priporočilo, da prečkamo vodotoke s čim manj prehodi, določila, kako naj bodo prehodi urejeni, kje se sme začasno skladiščiti nevarne snovi (npr. sode z gorivom, maziva), ki lahko pridejo v vodotoke itd. Podobna določila bi se morala najti tudi v smernicah za gradnjo in vzdrževanje gozdnih cest.

Računati moramo, da je v gozdovih vsak dan več izvajalcev različnih del, ki nimajo z nekdanjo gozdarsko strokovno tradicijo in zavestjo nobene zveze. Tudi ob najbolj pozitivnem odnosu do gozda ti izvajalci niso občutljivi na ekonomske učinke. Ob nevednosti o posebnostih dela v gozdu, ob pomanjkljivem znanju o možnostih, ki jih imajo pri preprečevanju in pri sanaciji motenj, je naglica, da jih opremimo s potrebnim znanjem povsem upravičena.

5 SKLEPI

5 CONCLUSIONS

Opozorjanje na tuja pravila dobrega dela v gozdovih nima namena, da bi prevzemali takšna določila brez kritičnega vrednotenja in prilagajanja našim razmeram, temveč da bi utemeljili potrebo po takšni zbirki pravil, ki bi bila kompleksna in pravočasna. Tisto, kar v tem trenutku potrebuje stroka za ohranitev lastnega obstoja in povečanja ugleda pri sto tisočih aktivnih in pasivnih odjemalcih njenih uslug, je sodoben katalog praktičnih in uresničljivih navodil za kakršnokoli ravnanje z gozdom, ki bi zajemal vse temelje gozdarstva, jih medsebojno povezoval in bil odprt za kritiko in spremembe. Pravilnik o gozdnem redu bi bil pri tem le majhen, a zaradi količine vsebujočega dela zelo pomemben delček celote, vendar prav tako potreben prevetritve in racionalizacije. Celota, ki jo gradimo, bi zato morala:

1. pokazati celovitost vseh vidikov praktičnega ravnanja z gozdom;
2. združevati in povezovati posamezna področja;
3. uravnoteženo določati minimalne in variantne ukrepe, upoštevajoč interese lastnikov gozdov ter ostale družbe;
4. vsebovati le tehnično uresničljive in že preizkušene rešitve;
5. vsebovati program, ki bi bil tudi jasno finančno opredeljen;
6. biti usmerjena v prihodnost.

Vsa pravila, pa naj bo to prihajajoči pravilnik o varstvu gozdov (že naslov pove, da gre predvsem za eno področje gozdarstva), je mogoče zgraditi le postopoma in s precejšnjimi napori. Morala bi biti hierarhično urejena, pre-

gledna in jasno povezana s sedanjo zakonodajo. Sestavijo jo lahko le skupine strokovnjakov na posameznih področjih gozdarstva z dovolj širokim pregledom nad izkušnjami iz drugih dežel. To je pomembno tudi zato, ker se bodo nekatere tradicionalne vrednote, temelječe na dosednji praksi, zelo kmalu morale prilagajati v procesu povezovanja z evropskimi deželami.

Pojavljale se bodo nove tehnologije in z njimi drugačne motnje v gozdnih ekosistemih, a tudi nove možnosti za tehnične preventivne in sanacijske ukrepe. Nove tehnologije bodo spremenile tudi ekonomiko dela in poslovanja. Čedalje pogosteje bomo pričali konkurenčnim in ne več koeksistenčnim odnosom in prav kmalu bodo v igro vstopili tudi tujci.

Pripravljajo se merila za certificiranje v gozdarstvu (BERG 1998), ki bo temeljilo na dejanski praksi in ne na deklariranih načelih gospodarjenja z gozdom. Vse več razlogov je, da s pripravo pravil pohitimo.

Pa še nekaj: pri gradnji strokovnega gozdarskega portfelja bi morali nehati premišljati špekulativno v smislu: bolje je več prepovedati, da bo v praksi dosežen vsaj minimum. Med izrecno prepovedanim oz. zahtevanim ukrepom je pomembna razlika v gospodarnosti dela. Prvo lahko prihrani veliko časa ali pa ne, če moramo delo opraviti po zamudnejši poti. Zahtevani ukrep kratkoročno vedno pomeni večje stroške, lahko pa prihrani velike težave v prihodnosti. Vsekakor pa je med prepovedanim in dovoljenim široko polje, prostor za različna priporočila in smernice, ki so lahko v danem primeru odlična osnova za presojo kakovosti dela posameznega izvajalca.

VIRI / REFERENCES

- BERG, S., 1998. Upravljanje gozdov - Ali bi dala certifikacija gozdov slovenskemu gozdarstvu in gozdarski industriji večjo tržno moč? - Vestnik, 11, 12. 3. 1998, Murska Sobota, 45 s.
- ČRNIČ, R., 1998. Dinamika izvajanja in kakovost opravljene sečnje v revirjih Mokrc in Turjak. - Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Dipl. nal., Ljubljana, 71 s.
- DYKSTRA, D. P. / HEINRICH, R., 1995. FAO Model Code of Forest Harvesting Practice. Preview Edition. - FAO, Rim, 117 s.
- HOLADAY, S., 1995. Wisconsin Forestry Best Management Practices for Water Quality. - Field Manual. Bureau of Forestry, Wisconsin Dep. of Natural Resources, Madison, ZDA, 76 p.
- KOŠIR, B., 1992. Ekološki vidik priprave dela v gozdarstvu. - GozdV, 4, ZGDS, Ljubljana, s. 207-214.
- SEYEDBAGHERI, K. A., 1996. Idaho Forestry Best Management Practices: Compilation of Research on Their Effectiveness. - USDA, Forest Service, Intermountain Research Station, Gen. Tech. Rep. INT-GTR-339, Ogden, USA, 89 p.
- ... 1994. Pravilnik o izvajanju sečnje, ravnanju s sečnimi ostanki, spravi in zlaganju gozdnih lesnih sortimentov. - Ur. l. RS št. 55. s. 3240-3241.
- ... 1994. Visual Quality Best Management Practices for Forest Management in Minnesota. - Schroeder Communications, 78 p.
- ... 1994. Zakon o gozdovih s komentarjem. - MKGP, Gozd. Založba, Ljubljana, 43 s.
- ... 1995. Program razvoja gozdov v Sloveniji. - MKGP, Gozdarska založba, Ljubljana, 57 p.
- ... 1995. Forest Practices Code of British Columbia - Logging Plan Guidebook. - Forestry Service/BC Environment, BC, 48 p.
- ... 1995. Protecting Water Quality and Wetlands in Forest Management. - Best Management Practices in Minnesota. Minnesota Department of Natural Resources, Division of Forestry, Schroeder Communications, 140 p.
- ... Normativi za izvajanje varstvenih in gojitvenih del
- ... Normativi za pridobivanje lesa